

พรมแดนความรู้ในโลกยุคดิจิทัล Knowledge Border in the Digital Age

Received: May 20, 2020

Revised: July 03, 2020

Accepted: July 27, 2020

เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย¹

Benjapak Charoenmahavit

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงพรมแดนความรู้ในโลกยุคดิจิทัล รวมทั้งพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ในโลกยุคดิจิทัลว่ามีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยใช้วิธีศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

ผลการศึกษาพบว่า โลกในยุคดิจิทัลเป็นการแสวงหาความรู้ในรูปแบบออนไลน์ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้แบบไม่มีที่สิ้นสุด โดยได้รับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้พฤติกรรมของผู้คนในยุคของโลกดิจิทัลเปลี่ยนไปรวมทั้งการเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้อย่างง่ายดายโดยผ่านโครงข่ายข้อมูลอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อกันทั่วทุกมุมโลก

คำสำคัญ: พรมแดนความรู้ ยุคดิจิทัล โลกาภิวัตน์

ABSTRACT

In this article, the researcher studies the knowledge border in the digital age and how the patterns of knowledge acquisition behaviors have changed using the method of documentary research.

Findings show that in the digital age, knowledge acquisition is conducted in an online pattern which is an endless search for knowledge. The influence of globalization has changed the behaviors of people in the digital age. Knowledge is easily accessed through the Internet network with connections to all corners of the world.

Keywords: Knowledge Border, Digital Age, Globalization

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง; Lecturer, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University; Email: benjapak99@gmail.com

บทนำ

วิวัฒนาการของการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและบริบทของกระแสโลก เมื่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปจากเดิม การแสวงหาความรู้รวมทั้งโอกาสในการเข้าถึงความรู้ของมนุษย์จึงเปลี่ยนแปลงไป โดยในสมัยกรีกโบราณ (ยุคเก่า) หรือยุคคลาสสิกนั้น มนุษย์สามารถยังรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ของอดีตและอนาคตได้โดยวิธีบวงสรวงเทพเจ้า (Gods) (ไชยันต์ ไชยพร, 2536) เพื่อให้clair เข้าถึงญาณพิเศษที่สามารถล่วงรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ในการทำศึกสงคราม จะมีพิธีบวงสรวงเทพเจ้าว่าเวลาใดสมควรจะยাত্রาทัพ และการศึกครั้งนี้จะชนะหรือไม่อย่างไร ซึ่งในสังคมของกรีกโบราณนั้นความรู้ดังกล่าวถูกเข้าใจว่าเป็นความรู้ของเทพเจ้า (Divine Knowledge) เท่านั้น มนุษย์ไม่สามารถคิดค้นหรือคาดคะเนอนาคตได้ เพราะมนุษย์เชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมานั้น ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ พายุแลบ พายุร้อน หรืออุทกภัยต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้นจากการดลบันดาลของเทพเจ้าแทบทั้งสิ้น

ต่อมาในสมัยโสเครตีส เพลโต และอริสโตเติลซึ่งเป็นยุคสมัยกรีกรุ่งเรืองโดยมีศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมอยู่ที่กรุงเอเธนส์ โสเครตีส เพลโต และอริสโตเติลมีมุมมองทัศนคติที่ไม่เชื่อในเรื่องธรรมชาติของเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่เชื่อในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เขาจึงพยายามศึกษาเรื่องของมนุษย์โดยวิธีการสนทนาแบบวิภาษวิธี คือการนำข้อเสนอมุมมองที่มีเหตุผลและข้อคัดค้านมาหักล้างกัน โดยมีเป้าหมายคือการแสวงหาความรู้ที่เป็นจริง (สเตรียาส และครีออปซี, 2558) ต่อมาเพลโตซึ่งเป็นลูกศิษย์ของโสเครตีสเริ่มต้นแสวงหาความรู้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และเมื่อเพลโตเสียชีวิตลง อริสโตเติลซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเพลโตได้นำเอาทฤษฎีของการใช้เหตุผลมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้โดยวิธีทางตรรกศาสตร์และวิทยาศาสตร์ แต่การที่อริสโตเติลเชื่อว่าการใช้ตรรกวิทยานำมาอ้างเหตุผลเป็นวิธีหาความรู้ที่ถูกต้องทั้งหมดนั้น ทำให้เกิดข้อบกพร่องในการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะการแสวงหาความรู้ทางด้านดาราศาสตร์ที่อริสโตเติลมีทฤษฎีว่า โลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาลและมีดาวเคราะห์ดวงอื่น ๆ หมุนรอบโลกในลักษณะวงกลม (Allan, 1970) ซึ่งการอธิบายปรากฏการณ์ของโลกและจักรวาลของอริสโตเติล จะใช้หลักของเหตุและผลแล้วนำไปสู่ข้อสรุปโดยขาดการทดลองเพื่อพิสูจน์ให้เห็นจริง ทำให้ข้อสรุปหลายอย่างของเขาผิดพลาด

ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคกลางซึ่งอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 9-11 ยุคนี้ถือเป็นยุคมืดแห่งปัญญา เพราะปรัชญาความคิดและวัฒนธรรมถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของคริสต์ศาสนา รวมทั้งความเชื่อ ความศรัทธาในเรื่องของพระเจ้าในทุกมิติ (ไมเคิล โรท, 2547, น. 7) จึงทำให้ไม่มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ จนภายหลังในสมัยช่วงปลายของยุคกลางเชื่อมต่อยุคใหม่ (Modern Ages) คริสต์ศตวรรษที่ 14-16 เป็นยุคการฟื้นฟูทางด้านศิลปวิทยาการ (Renaissance) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของยุคใหม่ที่ทำให้ชาติตะวันตกมีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ มีระบบการค้าแบบพาณิชย์นิยม การอุปถัมภ์ของ

รัฐชาติ การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางสถาบันพระมหากษัตริย์ (ธิตินพงศ์ มีทอง, 2558, น. 154) และถือได้ว่ายุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการเป็นยุคเปลี่ยนผ่านทางความรู้ไปสู่การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงศิลปวัฒนธรรมในยุโรปและทำให้กระบวนการคิดของมนุษย์เปลี่ยนไป จึงทำให้มีความคิดในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีการแสวงหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตและมองเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้นจึงทำให้ยุคนี้มีศิลปวิทยาการทางด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย การแสวงหาความรู้เห็นได้ชัดเจนในยุคใหม่ (Modern Age) ช่วงศตวรรษที่ 17 ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ทางความรู้ (Modern Philosophy) การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ขึ้นโดยฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) (สมักร บุราวาศ, 2549, น. 37) จากเดส์การ์ตส์ (Descartes) มาสู่ คานท์ (Kant) เรียกว่าเป็นยุคภูมิปัญญาหรือยุคแสงสว่างแห่งปัญญา (Enlightenment) ซึ่งยุคนี้เป็นยุคที่มีความเชื่อมั่นในการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก (ไชยันต์ ไชยพร, 2536, น. 62-63)

อนึ่งการแสวงหาความรู้ในยุคปัจจุบัน หรือยุคหลังสมัยใหม่ (Post-Modern) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ยุคนี้มีทัศนะและมุมมองแตกต่างจากยุคสมัยใหม่ นั่นคือ ความรู้ ความจริงแบบวิทยาศาสตร์ไม่ได้เป็นความรู้ที่จริงที่สุด แต่มนุษย์จะสามารถเข้าถึงความจริงได้โดยผ่านภาษาและวาทกรรม ซึ่งความจริงที่ว่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและเชื่อว่า “ความรู้ทุกอย่างล้วนแล้วแต่เป็นวาทกรรม” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543, น. 19-20) โดยเฉพาะความรู้ยุคโพสต์โมเดิร์นที่เชื่อมกับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน การแพร่กระจายของข้อมูล ข่าวสาร ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้มนุษย์ที่อยู่ทุกมุมโลกสามารถรับรู้ความเป็นไป เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากทั่วทุกมุมโลก ได้สร้างการรับรู้อย่างกว้างขวางต่อสมาชิกโลกในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ทำให้เกิดเป็นชุมชนหรือสังคมแห่งความรู้ที่สมาชิกในสังคมโลกมีการถ่ายทอดความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การพัฒนาด้านเทคโนโลยีทำให้เกิดสังคมของโลกยุคดิจิทัลที่มีการแสวงหาความรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เป็นการแสวงหาความรู้ในลักษณะของโลกไร้พรมแดนที่ทุกคนบนโลกสามารถสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว การเข้าถึงความรู้ การแสวงหาความรู้ของผู้คนในโลกยุคดิจิทัลเป็นไปอย่างสะดวกสบาย ง่ายดาย และรวดเร็ว ซึ่งนับว่าเป็นการแสวงหาความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงพรมแดนความรู้จากอดีตถึงปัจจุบันว่าเปลี่ยนไปอย่างไร รวมทั้งศึกษาพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ในโลกยุคดิจิทัลว่ามีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยการศึกษาครั้งนี้ จะนำแนวคิดมนุษยนิยมและแนวคิดวาทกรรมกับความรู้ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) มาอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงพรมแดนความรู้จากอดีตถึงปัจจุบัน และพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ในโลกยุคดิจิทัลว่ามีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

แนวคิดมนุษยนิยม (Humanism)

แนวคิดมนุษยนิยมเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในสมัยปลายยุคกลางซึ่งเป็นยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 เป็นรอยต่อการเข้าสู่ยุคใหม่ โดยแนวคิดมนุษยนิยมนี้เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของการเป็นมนุษย์ที่เชื่อมั่นในศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์ในการแสวงหาความรู้ ความจริง โดยมองว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณภาพเชิงตรรกะหรือเหตุผล มีคุณค่าและความสง่างาม รวมทั้งการมีความรู้ความสามารถ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (ทิสนา แคมณี, 2550, น. 58-67) ส่งผลให้มนุษย์มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง เพราะมนุษย์ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง จึงได้มีการคิดค้นสรรพสิ่งใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ขึ้นมาอยู่เสมอ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง มีการฝึกฝน เรียนรู้ ศึกษา จนสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปข้างหน้าได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดจนนำไปสู่ยุคแสงสว่างทางปัญญา นำไปสู่การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ ไปสู่ยุคอุตสาหกรรม จนในที่สุดนำไปสู่ยุคโลกสมัยใหม่ (Modern Age) อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดมนุษยนิยมนี้เป็นพื้นฐานกรอบความคิดแบบสมัยใหม่ ซึ่งได้พัฒนาจากความคิดมนุษยนิยมในยุคคลาสสิกที่ถูกครอบงำทางศาสนาและความเชื่อ ความมั่งคั่งในการนับถือเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ ไปสู่ความสว่างเรืองรองทางปัญญา (Kant, 1784) ส่งผลให้มนุษย์ต้องมีการพัฒนาเพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่สิ้นสุด โดยไม่มีการจำกัดขอบเขตเชิงกายภาพและจิตภาพแต่อย่างใด จนกระทั่งกลายเป็นฐานความคิดของโลกสมัยใหม่ ก่อเกิดแนวคิดแบบมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของมนุษย์ รวมทั้งการที่มนุษย์หันมาพึ่งพาตนเองและใช้เหตุผลมากขึ้น แทนที่การพึ่งพาเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ มนุษยนิยมจึงเป็นสังคมที่มนุษย์ดำรงชีวิตโดยเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ในการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง และสังคมให้ดีขึ้นโดยไม่พึ่งพาอำนาจเหนือธรรมชาติ

แนวคิดวาทกรรมกับความรู้ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)

แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมเกิดขึ้นในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ที่มีทัศนะมุมมองว่า “ความรู้ทุกอย่างล้วนเป็นวาทกรรม” ไม่มีความรู้อะไรที่เป็นสัจจะจริงแท้แน่นอน โดยมิเชล ฟูโกต์ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสได้มีทัศนะมุมมองว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นโดยวาทกรรม (Discourse) โดยที่วาทกรรมหมายถึง การสื่อสารในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุย ถกเถียง การแสดงออก รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติ และสำหรับฟูโกต์ แล้ววาทกรรมมิได้หมายถึงแต่การสื่อความเท่านั้น แต่วาทกรรมเป็นเครือข่ายของกฎเกณฑ์ ค่านิยม การรับรู้ รวมทั้งความเข้าใจร่วม มาตรฐานความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ที่เกิดจากการสื่อความกัน โดยที่เครือข่ายดังกล่าวไม่ได้สังกัดสำนักคิดใด แต่มีที่มาจากการสื่อความของคนจำนวนมากจนไม่รู้ที่มาและไม่มีใครสามารถอ้างถึงความเป็นเจ้าของวาทกรรมได้ (อรรธรณ ปิณฑโนโวาท, 2544, น. 2-34) นอกจากนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2532) ยังได้กล่าวถึงวาทกรรมว่าเป็นการโยงใยข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่สังคมรับรู้ ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริงทางด้านการแพทย์ ประวัติศาสตร์

ปรัชญา เป็นต้น โดยข้อเท็จจริงเหล่านี้ เป็นองค์ความรู้ของสังคมที่ถูกสร้างขึ้นเช่นเดียวกับวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้น เหมือนกับองค์ความรู้ที่ทำให้ทุกคนล้วนตกอยู่ในอำนาจของวาทกรรมแทบทั้งสิ้น และฟูโกต์มองว่าความเป็นสัจจะของความรู้ใด ๆ มิได้เกิดจากคุณสมบัติเชิงญาณวิทยาใด ๆ เช่น ระบบตรรกะ ทฤษฎีข้อพิสูจน์ คำอธิบายขององค์ความรู้นั้น ๆ แต่เกิดจากอำนาจที่มาคู่กับความรู้ และอำนาจที่ความรู้นั้นผลิตขึ้นมาซึ่งก็คือ “วาทกรรม” ทั้งนี้ฟูโกต์ยังเชื่ออีกว่าองค์ความรู้ต่าง ๆ ในโลกนี้ไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตัวของมันเอง และไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับความจริงของโลกภายนอก หากแต่ล้วนเป็นการประดิษฐ์สร้างของมนุษย์ (Human Invention) ทั้งสิ้น หากโยนกลับไปถึงเจตจำนงของมนุษย์ในการผลิตสร้างองค์ความรู้ ก็จะพบกับความขัดแย้งระหว่างอำนาจต่าง ๆ เป็นพื้นฐาน ดังนั้น ประวัติศาสตร์ในมุมมองของฟูโกต์ นอกจากจะเป็นความโหดร้าย ความเป็นไปได้ ความบังเอิญอย่างไม่เป็นเหตุเป็นผลแล้ว ยังเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างพลังอำนาจ (Forces) ต่าง ๆ เพื่อการครอบงำมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย (ธีรยุทธ บุญมี, 2557, น. 125-121) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า วาทกรรมกับความรู้ของฟูโกต์ นั้นมีทัศนะของการมองความรู้ว่าเป็นวาทกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ซึ่งเปรียบเสมือนเครือข่ายที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารถึงกัน ส่งผลทำให้มนุษย์ล้วนตกอยู่ในอำนาจและอิทธิพลของวาทกรรมแทบทั้งสิ้น

พัฒนาการการแสวงหาความรู้ในแต่ละยุค

การแสวงหาความรู้เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ในการดำเนินวิถีชีวิต และการแสวงหาความรู้ความจริงในแต่ละยุคแต่ละสมัยย่อมมีความแตกต่างกัน รวมทั้งขอบเขตพรมแดนความรู้ในแต่ละยุคก็เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของโลกและบริบทของสภาวะแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมือง สิ่งเหล่านั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในการแสวงหาความรู้ด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยว่าได้เปลี่ยนแปลงไปตามปัญญาของมนุษย์ที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบโลกโดยที่อ็อกส์ กองต์ (Auguste Comte) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการความรู้ของมนุษย์มี 3 ยุค คือ 1) ยุคปัญญาทางศาสนา 2) ยุคปัญญาทางปรัชญา 3) ยุคปัญญาทางวิทยาศาสตร์ (สมัคร บุรารวาส, 2540, น. 7) และในแต่ละยุคนั้น มนุษย์ก็มีพัฒนาการในแสวงหาความรู้แตกต่างกันออกไปตามการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาโดยพัฒนาการการแสวงหาความรู้ของมนุษย์แบ่งออกได้เป็น 5 ยุค ดังนี้

1. ยุคหินเก่าหรือยุคก่อนประวัติศาสตร์

ในยุคเก่าหรือยุคก่อนประวัติศาสตร์นี้ มนุษย์มีมุมมองเกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะเกี่ยวเนื่องกันสรรพสิ่งในจักรวาลทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และไม่สามารถแยกออกจากกันได้รูปแบบความรู้เป็นแบบองค์รวมในลักษณะของธรรมชาตินิยม องค์ความรู้ของมนุษย์ในยุคนี้ยังไม่มี การบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ มนุษย์ไม่มีอารยธรรม ไม่มีการแสวงหาความรู้ ไม่มีการประดิษฐ์คิดค้น ไม่รู้จัก

เลี้ยงสัตว์และการเพาะปลูก (สมัคร บุรวาส, 2540, น. 121) ซึ่งถือได้ว่ายุคนี้ เป็นยุคบรรพบุรุษของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำ ไม่มีภาษาพูดเป็นของตนเอง

2. ยุคกรีกโบราณถึงยุคกรีกรุ่งเรือง

ในสมัยกรีกโบราณจากหลักฐานที่ปรากฏในมหากาพย์ของ Homer การเข้าถึงความรู้ของมนุษย์นั้นเป็นไปในแบบความเชื่อและความศรัทธาต่อพระเจ้า ในการเข้าถึงความรู้ทั้งในอดีตและอนาคตนั้นต้องอาศัยอำนาจของเทพเจ้ามาดลบันดาลบอกกล่าว (ไชยันต์ ไชยพร, 2536, น. 53-54) และในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ ของมนุษย์ในยุคโบราณนั้น จะไม่ค่อยมีเหตุผลใด ๆ มาอ้างอิงรองรับมากมายนัก ซึ่งความรู้ที่ได้มานั้น เป็นแต่เพียงความเชื่อที่ถือปฏิบัติติดต่อกันมา เป็นความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ ถือได้ว่าเป็นสมัยปัญญาทางศาสนา ซึ่งมนุษย์มีความศรัทธาในเทพเจ้าเหนือสิ่งอื่นใด เป็นสมัยที่ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และศาสตร์พยากรณ์มีอิทธิพลครอบงำสังคมเป็นอย่างมาก ถือว่าเป็นยุคปรัชญาแบบจิตนิยม (สมัคร บุรวาส, 2540) ต่อมาเมื่อถึงสมัยกรีกรุ่งเรืองในยุคของอริสโตเติลนักปรัชญาชาวกรีก อริสโตเติลได้มีความคิดในการแยกสารออกจากจิต จนทำให้เกิดปรัชญาวัตถุนิยมที่เป็นรากฐานทางวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้มุมมองของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์มุ่งเอาชนะธรรมชาติและมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง การแสวงหาความรู้ของมนุษย์อาศัยเหตุและผลมากขึ้น โดยที่อริสโตเติลจะมีการแสวงหาความรู้โดยวิธีการอนุมาน (Deductive) ซึ่งเป็นการคิดหาเหตุผลโดยการนำสิ่งที่จริงตามธรรมชาติมาอธิบายองค์ประกอบย่อย โดยมีขั้นตอนการแสวงหาความรู้ 3 ขั้นตอนคือ 1) เหตุผลใหญ่ เป็นข้อตกลงที่กำหนดขึ้น 2) เหตุผลย่อย เป็นเหตุผลเฉพาะที่ต้องการทราบความจริง และ 3) ข้อสรุป นอกจากนั้นในยุคสมัยของอริสโตเติลนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของศาสตร์ต่าง ๆ

3. ยุคกลาง (Middle Ages)

ยุคกลางเป็นยุคเฟื่องฟูทางด้านศาสนาคริสต์ โดยส่วนใหญ่แล้ว นักปรัชญาจะเป็นนักบวชในคริสต์ศาสนา ยุคนี้จึงถือเป็นยุคมืดแห่งปัญญา เป็นยุคที่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของศาสนา บรรดาสรรพสิ่งทั้งหลายตกอยู่ในอำนาจและการบังคับบัญชาจากเทพเจ้า มนุษย์เชื่อในการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในพระเจ้าและวิญญาณ และมนุษย์เชื่อว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์นั้น เนื่องมาจากการดลบันดาลของเทพเจ้าแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้ในยุคนี้ยังเชื่อว่าความรู้ที่มีอำนาจมากที่สุด คือความรู้ที่เกี่ยวกับเทพเจ้าและวิญญาณ โดยนักบวชเซนต์ ออกัสตินได้ดัดแปลงปรัชญาสมัยกรีกโรมันให้เข้ากับข้อกำหนดทางศาสนา และหลักการสูงสุดของเขา ไม่ได้มาจากเหตุผล แต่มาจากพระคริสต์ธรรมคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ และการแสวงหาความรู้ในยุคนี้จะถูกแทนที่โดยความศรัทธาของศาสนา ในฐานะที่เป็นบรรทัดฐานและเป็นเครื่องชี้นำสูงสุด (สเตรวิส และครีปชีย์, 2558, น. 302-303)

4. ยุคสมัยใหม่ (Modern Ages)

ยุคสมัยใหม่อยู่ในช่วง ค.ศ.1453-1945 โดยเริ่มนับจากการล่มสลายของจักรวรรดิไบแซนไทน์จนถึงการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ยุคสมัยใหม่นี้ถือเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การแสวงหาความรู้ อย่างชัดเจน เป็นยุคที่มีการริเริ่มการพัฒนา สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และเป็นยุคที่มนุษย์หันมาให้ความสนใจในศักยภาพและเห็นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในยุคนี้ถือว่าเป็นยุคของการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ มีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาแก้ปัญหาด้วยเหตุและผลตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อันประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปัญหา 2) การตั้งสมมุติฐาน 3) การอ้างเหตุผล อันเป็นผลมาจากการตั้งสมมุติฐาน 4) การทดสอบผลสรุปตามสมมุติฐาน 5) การยืนยันผลและทิ้งสมมุติฐาน ในยุคใหม่นี้ถือว่าวิทยาศาสตร์เป็นหนทางสู่ความรู้ที่แท้จริงของมนุษย์ (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2545, น. 45) และยุคนี้นับเป็นช่วงเวลาที่อารยธรรมมนุษย์มีความคิดแบบวิทยาศาสตร์เต็มที่และมีการสร้างสรรค์เทคโนโลยีใหม่ ๆ แล้วนำเข้ามาใช้ในวิถีชีวิต มีแนวคิดที่ยึดหลักความจริงที่พิสูจน์ได้ หลุดพ้นจากความเชื่อมโนทางศาสนาและไสยศาสตร์หรือความรู้ตามตำนานนิทานเทพนิยายหลายอย่างในอดีต ยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคที่เริ่มจะเสื่อมถอยในความเชื่อในพระเจ้าเป็นอย่างมาก เพราะว่าปรัชญาของยุคสมัยใหม่จะสนใจการแสวงหาความรู้ ความจริงตามแนวทางของตรรกศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยอาศัยการใช้เหตุผลและความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากวิทยาศาสตร์ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับคุณค่า ความสามารถ ศักยภาพของมนุษย์ในการเข้าถึงความรู้และความจริงได้ ทำให้มนุษย์ในยุคใหม่นี้ไม่มีการประนีประนอม และเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ มีการทำลายเพื่อสนองตอบตนเอง

ในการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ เพื่อสร้างเทคโนโลยีใหม่ ๆ และการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมจึงทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็น 1) การมีประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ 2) การเกิดปัญหาสังคม เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการเอาเปรียบระหว่างกัน ปัญหาแรงงาน 3) การเกิดลัทธิเสรีนิยมแพร่กระจายทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง 4) การเกิดวัฒนธรรมร่วม เนื่องจากกระแสของโลกโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารสื่อถึงกันทั่วโลก (สเตเกอร์, 2553) ซึ่งความรู้ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในยุคนี้ได้สร้างความแตกต่างให้กับมนุษย์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางด้านรายได้ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้มากขึ้น จำนวนคนจนเพิ่มขึ้น เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม การเกิดชนชั้นแรงงาน คนจนเข้าไม่ถึงทรัพยากร โดยเฉพาะคนในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม และทำให้เกิดค่านิยมการมีพฤติกรรมเลียนแบบต่างประเทศ

5. ยุคหลังสมัยใหม่ (Post-Modern) หรือยุคปัจจุบัน

มนุษย์ในยุคหลังสมัยใหม่นี้ไม่เชื่อว่าสามารถเข้าถึงความรู้ ความจริงได้โดยตรง แต่มีทัศนะว่าการเข้าถึงความรู้ ความจริงนั้นต้องผ่านระบบของภาษา และระบบภาษาหรือวาทกรรมนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้น โปสโมเดิร์นจึงนิยมมองโลกข้างนอกทุก ๆ อย่างเป็นเสมือนพื้นที่ว่าง ที่จะใส่ความคิด ความเชื่อลงไปได้ อย่างไรก็ได้ และในสายตาของโปสโมเดิร์น โลกทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของมนุษย์ จึงเป็นเสมือนพื้นที่ว่างที่มีการช่วงชิงกัน เติมความหมาย ความคิดเห็นลงไป โดยในกระบวนการทางความคิดในยุคหลังสมัยใหม่นี้เชื่อว่า ความรู้และความจริงตามแบบวิทยาศาสตร์ไม่ได้เป็นความจริงที่สุดหรือความจริงที่สมบูรณ์ตายตัว (ธีรทัต ชูคำ, 2551) แต่จะเชื่อว่าความรู้ และความจริงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากกระบวนการชุดหนึ่ง ๆ โดยที่ความรู้นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับกาลเทศะและอุดมการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ในปัจจุบันจึงไม่มีความรู้หรือกระบวนการใด ๆ มีแต่ความรู้ ความจริงที่ถูกสร้างขึ้นอย่างหลากหลาย (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2546, น. 204)

และคุณลักษณะที่สำคัญของยุคหลังสมัยใหม่คือ ความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ความไร้ระเบียบ ความหลากหลาย แยกย่อย กระจายกระจาย ไม่มีระเบียบวิธีที่แจ่มชัด ไม่มีอุดมการณ์เพื่อวันข้างหน้า ไม่ได้พูดถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งลักษณะทางสังคมที่พึงปรารถนา (ศิริธัมม์ คล้ามไพบูลย์, 2544, น. 168) ยุคหลังสมัยใหม่นี้เป็นยุคที่ถือว่าไม่สามารถกำหนดอะไรได้ เพราะว่าอาณาบริเวณของความรู้หรือวาทกรรมต่าง ๆ ทำหน้าที่ของมันด้วยความหลากหลาย ตามแต่ที่มนุษย์จะสรรค์สร้างขึ้นมา ดังนั้น การแสวงหาความรู้ในโลกยุคหลังสมัยใหม่หรือยุคปัจจุบันเมื่อถูกผนวกเข้ากับกระแสของโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงข่าวสาร ข้อมูล บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ผู้คนสามารถค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารได้ทั่วทุกมุมโลก การเข้าถึงความรู้เป็นไปอย่างสะดวกสบายในโลกของความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โลกยุคดิจิทัล ผู้คนในยุคนี้จะมีความรู้สึก นึกคิด ทัศนคติในด้านต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่ จะเน้นความไม่มีกฎเกณฑ์ เน้นความหลากหลายมากกว่าความเป็นเอกภาพ เน้นการสังเคราะห์เพื่อให้เกิดความแตกต่างมากกว่าความเหมือน รวมทั้งจะมีหลากหลายมุมมอง และเน้นการมองหลายมิติมากกว่ามิติเดียว นอกจากนี้วิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมในการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ก็จะเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลทำให้ผู้คนในยุคนี้แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและดิจิทัลมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ยิ่งทำให้ผู้คนเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตแทบตลอดเวลา โดยเฉพาะในยุคสังคมดิจิทัล ที่ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ด้วยการใช้เพียงปลายนิ้วสัมผัส โลกดิจิทัลจึงเป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาความรู้ในยุคปัจจุบัน ทำให้ทุก ๆ คนพร้อมที่จะเปิดโลกแห่งการเรียนรู้ได้ในทุกที่ทุกเวลา

รูปแบบและพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ในโลกยุคดิจิทัล

สังคมโลกในยุคดิจิทัลหรือยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางสังคม วัฒนธรรม มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางด้านการเมือง และมิติด้านเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ทำให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารถึงกันในทุกมุมโลก ดังนั้น สังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์จึงเป็นสังคมของโลกยุคดิจิทัลที่มนุษย์สามารถก้าวผ่านพรมแดนของประเทศ เชื่อมโยง ติดต่อสื่อสารถึงกันอย่างรวดเร็ว โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ รูปแบบและพฤติกรรมในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ การแสวงหาความรู้ของมนุษย์ในโลกยุคดิจิทัลจึงมีความสะดวกสบาย มีความรวดเร็วและเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ง่าย อันเนื่องมาจากองค์ความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นความรู้ที่ไร้พรมแดน ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ข่าวสารซึ่งกันและกัน ได้ผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจากทั่วทุกมุมโลก ซึ่งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีส่งผลให้รูปแบบและพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ของผู้คนในโลกยุคดิจิทัลเปลี่ยนไป จากที่เคยมีการเรียนรู้ในห้องเรียน เปลี่ยนมาเป็นการแสวงหาความรู้ในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้และแสวงหาความรู้นอกห้องเรียน แม้แต่ในห้องสมุดทั่วไปที่เคยเป็นแหล่งศูนย์รวมความรู้ ก็ไม่อาจต้านทานการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการกระจายตัวของความรู้ การกระจายตัวของข้อมูลข่าวสาร และพฤติกรรมของผู้คนในการเข้าถึงความรู้หรือแสวงหาข้อมูลความรู้บนอุปกรณ์เทคโนโลยีที่อยู่ในมือของปัจเจกบุคคล ที่เปรียบเสมือนโลกห้องสมุดที่เป็นสาเหตุทำให้แรงจูงใจหรือความจำเป็นในการเดินเข้าไปค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุดลดลงเรื่อย ๆ (สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, 2558, น. 3) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบและพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ในโลกยุคดิจิทัลเป็นรูปแบบของการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพียงแค่มีเทคโนโลยีที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อมูลข่าวสาร ส่งผลให้ผู้คนในยุคนี้ก็สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวกสบาย อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

สาเหตุที่ทำให้รูปแบบการเรียนรู้และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้คนในโลกยุคดิจิทัลเปลี่ยนไปนั้น เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในโลกยุคดิจิทัลปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของสำนักบริหารพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2559) ที่กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ในโลกยุคดิจิทัลว่าเกิดจากสาเหตุดังนี้

1) สภาพเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม

เนื่องจากในปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา ตลาดแรงงาน อาชีพใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งอาชีพเก่าบางอาชีพ ถูกลดความสำคัญลง ปริมาณความรู้มีอัตราการเติบโตสูง ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ส่งผลทำให้เกิดแนวโน้ม

ที่ชัดเจนเกี่ยวกับความจำเป็นของกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งรูปแบบการศึกษาแบบเก่าอาจไม่สามารถรองรับการสร้างอาชีพให้กับคนรุ่นใหม่ตลอดชีวิตได้อีกต่อไป ผู้ประกอบอาชีพต้องปรับตัวและพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ อุตสาหกรรมต้องพัฒนาทักษะของลูกจ้างให้เหมาะสม รูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคข้อมูลข่าวสารคือ รูปแบบที่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ที่คนหมู่มากสามารถเรียนรู้ได้ แต่ต้องเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคลด้วย ทำให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ อาทิ หลักสูตรออนไลน์แบบเปิดสำหรับมวลชน หรือช่องทางการเรียนรู้อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียง วิดีทัศน์ สื่อสังคม เกม หรืออื่น ๆ รูปแบบการเรียนรู้เหล่านี้ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ต้องการเรียนรู้

2. แพลตฟอร์ม (Platform) ออนไลน์ที่มีจำนวนแพร่หลายทั้งของไทยและต่างประเทศ ทำให้การแสวงหาความรู้เข้าถึงได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้คนในยุคดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์เหล่านี้ทำให้เข้าถึงองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างรวดเร็ว อาทิ เฟสบุ๊ก (Facebook) กูเกิล (Google) ไลน์ (Line) ยูทูบ (Youtube) (นนทศรี ชัยยิ่งยงค์, 2560) แพลตฟอร์มทั้งหลายนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของโลกยุคดิจิทัลกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคนี้ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ภาพ 1 แนวโน้มการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล

ที่มา: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (2559)

จากภาพ 1 จะเห็นได้ว่าแนวโน้มการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก จากที่เคยเรียนรู้ในห้องเรียน หรือค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุด ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสวงหาความรู้แบบใหม่ เนื่องจากการพัฒนาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ผสมเข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่ความหลากหลายของข้อมูลข่าวสารแพร่หลายส่งต่อถึงกันทั่วโลก ทำให้รูปแบบการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปแบบก้าวกระโดด ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลและแสวงหาความรู้ได้อย่างง่ายดายผ่านระบบเครือข่ายออนไลน์ที่เชื่อมต่อติดต่อกันทั่วทุกสังคมโลก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับองค์ความรู้ อาชีพ ธุรกิจ งานฝีมือ และอื่น ๆ ล้วนถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อตอบสนองและอำนวยความสะดวกต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เน้นความสะดวกสบาย เรียบง่าย ไร้ระเบียบ สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัล และวิถีการใช้ชีวิตของมนุษย์ในยุคดิจิทัลได้อย่างชัดเจน

บทสรุป

ในสมัยโบราณที่ไม่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีใด ๆ การแสวงหาความรู้ของมนุษย์ยังไม่มี ความชัดเจน ความรู้ที่มนุษย์เข้าถึงและรับรู้ได้เป็นแต่เพียงความรู้ของเทพเจ้าเท่านั้น ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคกรีกโบราณ มนุษย์เริ่มตั้งข้อสงสัยและพยายามหาเหตุผลเพื่อมาอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น ซึ่งเมื่อก่อนนั้นมนุษย์เชื่อว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น เนื่องมาจากการดลบันดาลของเหล่า เทพเจ้า หลังจากนั้นเมื่ออาณาจักรกรีกโรมันล่มสลาย ส่งผลให้ศาสนาคริสต์เฟื่องฟู ผู้คนหันมาเคารพ ศรัทธาในพระเจ้า ศรัทธาในบิ๊ตสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จนทำให้การแสวงหาความรู้ในยุคกลางซึ่งเป็นยุคที่ผู้คน หลงเชื่อมงายศรัทธาในพระเจ้า กลายเป็นยุคมืดบอดทางปัญญา ไม่มีการแสวงหาความรู้ใด ๆ เนื่องจาก ถูกครอบงำทางศาสนา จนถึงปลายยุคกลาง มนุษย์เริ่มหันกลับมาเชื่อถือและศรัทธาในศักยภาพ ความรู้ ความสามารถของตนเอง ทำให้มีการฟื้นฟูศิลปวิทยาการทางด้านต่าง ๆ นำไปสู่การแสวงหาความรู้ และ พัฒนาสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมา จนนำไปสู่การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์และการปฏิวัติทาง ด้านอุตสาหกรรม มนุษย์เริ่มเสื่อมศรัทธาต่อพระเจ้า ความรู้ของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและ ทดลองหาข้อพิสูจน์ เพื่อแก้ปัญหาที่มนุษย์สงสัย เริ่มมีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้มนุษย์เริ่มทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ในการพัฒนา และตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ในยุคนั้นมนุษย์มีความเชื่อมั่นในความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก เชื่อมั่นในเหตุและผล รวมทั้งเชื่อมั่นในความสามารถ สถิติปัญญาเพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาเทคโนโลยีทางด้านต่าง ๆ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายแก่สังคมโลกและ ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา มากมาย จนมาถึงยุคโพสต์โมเดิร์น (Postmodern) หรือยุคปัจจุบัน ที่มีความเชื่อว่างค์ความรู้ต่าง ๆ

ในสังคมโลกไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตัวของมันเอง และไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับความจริงภายนอก หากแต่ล้วนเป็นการประดิษฐ์ สร้างจากมนุษย์แทบทั้งสิ้น และความรู้ต่าง ๆ ล้วนเป็นวาทกรรม ซึ่งวาทกรรมเหล่านี้จะมาพร้อมกับอำนาจที่เป็นความรู้ โดยที่มนุษย์ในสังคมปัจจุบันถูกครอบงำด้วยอำนาจของความรู้ และความรู้ที่ว่านี้ส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ที่มีอำนาจในสังคม

ดังนั้น ความรู้จึงเป็นเครื่องมือของผู้ที่มีอำนาจที่สร้างขึ้นเพื่อจะควบคุมและครอบงำผู้คนที่อยู่ในสังคม แต่โลกในยุคปัจจุบันที่มีการเชื่อมโยง ติดต่อกันในระบบเครือข่ายที่ไร้สาย ไม่ว่าคนที่มีอำนาจหรือไม่อำนาจ ก็สามารถสร้างความรู้ขึ้นมาเพื่อครอบงำบุคคลอื่นได้โดยผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในโลกยุคดิจิทัล การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าความรู้ ข้อมูลข่าวสารทั้งหลายเหล่านั้นมีความจริงเท็จหรือน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เพราะปัจจุบันพรมแดนความรู้ในโลกยุคดิจิทัลเป็นการแสวงหาความรู้ได้โดยไม่จำกัดขอบเขตและไม่มีพรมแดนขวางกั้น อันเนื่องมาจากบริบทของระบบโลกที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยการแสวงหาความรู้ในรูปแบบออนไลน์ ส่งผลให้พฤติกรรมของผู้คนในสังคมยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ในยุคดิจิทัลนี้ ทุกคนมีอิสรภาพในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ ข่าวสารตามที่ต้องการ ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว ความรู้หรือวาทกรรมที่ปรากฏบนสื่อออนไลน์เหล่านี้อาจเป็นแค่ภาพลวงตา เพราะเราไม่รู้ว่ากำลังตกอยู่ในอำนาจวาทกรรม ความรู้ และหลุมพรางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมบริโภคนิยม เพื่อใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจ ทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ถูกลดทอนลงด้วยระบบของเทคโนโลยีอัลกอริทึมและการใช้ข้อมูลเพื่อคาดเดาพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งระบบอัลกอริทึมเหล่านี้ ส่งผลทำให้ความเป็นมนุษย์ลดลงโดยที่เราไม่รู้ตัว (Rushkoff, 2017) ฉะนั้นแล้ว การแสวงหาความรู้และการเข้าถึงข้อมูลความรู้ในรูปแบบออนไลน์ของโลกยุคดิจิทัล จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและมีความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ก่อนที่จะแชร์ข้อมูลความรู้ที่เราได้รับออกไปสู่สาธารณะ เนื่องจากเราไม่อาจรู้ได้ว่า ความรู้หรือวาทกรรมทั้งหลายเหล่านั้นมีความจริงแท้เพียงใด เพราะความรู้หรือวาทกรรมในโลกยุคดิจิทัล เป็นความรู้ที่ทุกคนสามารถประดิษฐ์สร้างขึ้นได้ตามแต่ความต้องการของปัจเจกบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

- จัดรุงค์ บุญยรัตนสุนทร. (2546). Michael Foucault กับ Postmodernism. *วารสารสหวิทยาการ*, 1(2), 191-206.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2536). ประวัติศาสตร์: วิถีแห่งความพยายามของมนุษย์ต่อความรู้ของเทพเจ้า. *วารสารธรรมศาสตร์*, 19(2), 53-74.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิชาษา.

- ทิตินา แชมณี. (2550). การสอนจิตวิทยาการเรียนรู้เรื่องศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรทัต ชูดำ. (2551). ก้าวข้ามพรมแดนแห่งความรู้: การเมือง ศาสนา วัฒนธรรมและพลังแห่งท้องถิ่นภาคใต้. วารสารหาดใหญ่, 6(1), 186-192.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2557). มิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ธิตินงค์ มีทอง. (2558). การปฏิวัติวิทยาศาสตร์: รูปแบบการปฏิวัติความรู้ใหม่ของปัญญาชนยุโรป. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 11(2), 141-165.
- นนทพร ชัยยิ่งยงค์. (2560). แพลตฟอร์มดิจิทัลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ “เบอร์นด์-สังคม”. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2562, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/new/detail/742372>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2532). “จดหมายตอบ”. รัฐศาสตร์สาร, 14(1), 3-15.
- ไมเคิล ไรท์. (2547). ฝรั่งเศสหลังตะวันตก. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สเตราส์, แอล., และครีบบีชี, เอ็ม. (2558). ประวัติปรัชญาการเมือง (เล่ม 1) (สมบัติ จันทรวงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ศิริธมม์ คล้ามไพบูลย์. (2544). โลกาภิวัตน์: ทฤษฎีและความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมัคร บุรวาส. (2549). ปญญาวิวัฒน์ ภาค 1. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบัน (ปรัชญา) เอสเอ็ม.
- สเตเกอร์, เอ็ม. (2553). โลกาภิวัตน์ ความรู้แบบพกพา (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: Open World.
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2545). วิทยาศาสตร์ในสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้. (2558). คิดทันโลก: ทำทายกระบวนการที่ค้นว่าด้วยอนาคตห้องสมุดและห้องสมุดในอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. (2559). รูปแบบการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- อรรธรณ ปิณฑน์โอวาท. (2544). กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กรณีศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Allan, D. J. (1970). *The philosophy of Aristotle*. Oxford: Oxford University Press.
- Rushkoff, D. (2017). *How to be “Team Human” in the digital future*. Retrieved October 2, 2019, from <http://www.bit.ly/2UuzHmo>
- Kant, E. (1784). *What is Enlightenment?* Retrieved October 2, 2019, from <http://www2.idehist.uu.se/distans/ilmh/Ren/idehist-enlighten-kant02.html>